

<i>Sygn. akt</i>	<i>III AUa 809/12</i>
------------------	-----------------------

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia **18 czerwca 2013 r.**

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

	Przewodniczący:	SSA Roman Skrzypek (spr.)
	Sędziowie:	SSA Barbara Gonera SSA Alicja Podczaska
	Protokolant	st.sekr.sądowy M. Piekielek

po rozpoznaniu w dniu **18 czerwca 2013 r.**

na rozprawie

sprawy z wniosku **H. S.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w R.**

o wcześniejszą emeryturę

w przedmiocie skargi wnioskodawczyni o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 14 kwietnia 2010 r. sygn. III AUa 231/10 i wyrokiem Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 3 lutego 2010r. sygn. IV U 1443/09

z m i e n i a wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 14 kwietnia 2010 r. sygn. III AUa 231/10 i poprzedzający go wyrok Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 3 lutego 2010r. sygn. IV U 1443/09 jak i decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w R. z 2 lipca 2009r., w ten sposób, że przywraca wnioskodawczyni H. S. prawo do emerytury od 1 lipca 2009r.

Sygn. akt III AUa 809/12

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 14 kwietnia 2010r., sygn. akt III AUa 231/10 Sąd Apelacyjny w Rzeszowie oddalił apelację H. S. od wyroku Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 3 lutego 2010r., sygn. akt IV U 1443/09, oddalającego odwołanie od decyzji ZUS Oddziału w R.

z dnia 2 lipca 2009r.

Powyższą decyzją organ rentowy z urzędu uchylił decyzję z dnia 15 października 1997r. i odmówił H. S. prawa do wcześniejszej emerytury dla pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki.

Organ rentowy, kierując się postanowieniami przepisów art. 114 ust. 1 a ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2004r. Nr 39, poz. 353 ze zm.), jak również § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 maja 1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki (Dz. U. nr 28, poz.149 ze zmianami) przeprowadził postępowanie wyjaśniające, w wyniku którego stwierdził, że przedłożone zaświadczenie lekarskie z 25 sierpnia 1997r. nie wskazuje schorzenia określonego w § 1 ust. 3 pkt 1-3 w/w rozporządzenia i nie określa, czy stwierdzone schorzenie znacznie upośledza sprawność organizmu. Postępowanie wyjaśniające ujawniło, że brak jest dokumentacji historii choroby zdrowia pacjenta w Szpitalu (...) (...)Przychodni (...)dla Dzieci w R., na podstawie której lekarz prowadzący wystawił zaświadczenie. Wnioskodawczyni nie przedłożyła ponadto żadnych innych dokumentów lekarskich dowodzących, że D. S. był leczony w innych placówkach służby zdrowia, a brak dokumentów nie pozwala na ustalenie upośledzenia sprawności organizmu w stopniu wymagającym stałej opieki i pozwalającym zaliczyć go do chorób wymienionych w rozporządzeniu.

Sąd Okręgowy w Rzeszowie w uzasadnieniu wydanego orzeczenia z dnia 3 lutego 2010r. jako podstawę ponownego ustalenia prawa wnioskodawczyni do emerytury wskazał art. 114 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Sąd uznał odwołanie wnioskodawczyni za bezzasadne, podkreślając, że świadczenie emerytalne przyznane z mocy przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 maja 1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki (Dz.U. nr 28 poz. 140 ze zm.) nie ma charakteru neutracalnego, a jego wypłata może zostać wstrzymana, jeżeli ustanie przesłanka niemożliwości kontynuowania zatrudnienia z powodu sprawowania osobistej opieki nad dzieckiem wymagającym stałej opieki ze względu na stan zdrowia. W ocenie Sądu stan zdrowia syna wnioskodawczyni nie uniemożliwiał mu samodzielności w czynnościach życia codziennego i nie powodował konieczności stałej opieki, tzn. wykonywanej w sposób ciągły, bez przerwy w sposób uniemożliwiający równoczesne świadczenie pracy. Nie stwierdzenie u dziecka wnioskodawczyni schorzenia określonego w przepisach rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15.05.1989 r. wyklucza uprawnienie H. S. do wcześniejszej emerytury.

Wyrokiem z dnia 14 kwietnia 2010r. tut. Sąd Apelacyjny oddalił apelację wnioskodawczyni jako nieuzasadnioną. Sąd podkreślił, że decyzje w sprawach emerytur i rent nie mają charakteru ostatecznego, co z jednej strony daje możliwość ponownego ubiegania się przez zainteresowanego o świadczenie, którego mu poprzednio odmówiono, z drugiej zaś umożliwia organowi rentowemu, który ujawnił okoliczność, że przy wydaniu decyzji przyznającej prawo do świadczeń pominięta została kwestia spełnienia jednego z warunków wymaganych do nabycia prawa, ponowną ocenę uprawnień emerytalnych. Decyzje te nie mają charakteru konstytutywnego, kształtującego prawo, lecz charakter deklaratoryjny. Jeżeli natomiast po uprawomocnieniu się decyzji o przyznaniu świadczenia okaże się, że decyzja ta jest błędna z uwagi na to, iż osoba zainteresowana nie spełnia warunków do nabycia prawa do tego świadczenia, określonych ustawą, to wówczas organ rentowy uprawniony jest do uchylenia lub zmiany błędnej decyzji i wydania decyzji zgodnej z prawem i rzeczywistym stanem sprawy. Sytuacja taka zaistniała w okolicznościach rozpoznawanej sprawy, skoro organ rentowy, wydając decyzję o przyznaniu wnioskodawczyni prawa do emerytury dla pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki z dnia 15.10.1997 r., oparł się wyłącznie na zaświadczeniu lekarskim z dnia 25.08.1997r., stwierdzającym, iż syn wnioskodawczyni z powodu astmy oskrzelowej wymaga stałej opieki matki, nie czyniąc dalszych ustaleń, czy rozpoznane schorzenie upośledza sprawność organizmu dziecka w stopniu powodującym konieczność stałej opieki i pielęgnacji w rozumieniu przepisów rozporządzenia.

Organ rentowy wydał decyzję ustalającą nabycie przez H. S. prawa do wcześniejszej emerytury na podstawie zaświadczenia - zawierającego rozpoznanie choroby bez potwierdzenia, iż choroba ta upośledza sprawność organizmu dziecka w poważnym stopniu - wymaganego przepisem § 1 ust. 3 pkt 4 rozporządzenia, a więc nie mając w istocie dowodu, że warunek dotyczący stanu chorobowego dziecka został spełniony, gdyż przedłożony dokument nie dawał podstaw do czynienia takich ustaleń, co zgodnie z art. 114 ust. 1 a ustawy emerytalno – rentowej również

uzasadnia wznowienie postępowania. Okoliczność braku dowodu została ujawniona po uprawomocnieniu się decyzji. Ujawnienie tak rozumianej okoliczności nie oznacza ponownej oceny dowodu, lecz stanowi przesłankę weryfikacji prawomocnej decyzji rentowej określonej w przepisie art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Dlatego też można przyjąć, iż w przedmiotowej sprawie zachodziła przesłanka weryfikacji z urzędu prawomocnej decyzji emerytalnej, ponieważ ujawniono okoliczności istniejące przed wydaniem decyzji, mające wpływ na ustalenie prawa do świadczeń lub ich wysokość.

W dniu 1 czerwca 2012r. H. S. złożyła w Sądzie Okręgowym w Rzeszowie skargę o wznowienie postępowania zakończonych powyższymi wyrokami żądając przywrócenia prawa do emerytury i podjęcia jej wypłaty.

Postanowieniem z dnia 6 czerwca 2012r., sygn. akt IV U 844/12 Sąd Okręgowy w Rzeszowie uznał się niewłaściwym do rozpoznania skargi o wznowienie postępowania i przekazał sprawę do rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Rzeszowie.

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie zważył, co następuje:

Skarga wnioskodawczyni jest uzasadniona i skutkuje wydaniem orzeczenia reformatoryjnego.

W ocenie Sądu Apelacyjnego skarga o wznowienie postępowania złożona przez H. S. jest dopuszczalna, a to zgodnie z treścią art. 401¹ kpc stanowiącym, że żądać wznowienia postępowania można również w wypadku, gdy Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą, na podstawie którego zostało wydane orzeczenie.

Wnioskodawczyni wniosła skargę w terminie przewidzianym w art. 407 § 2 kpc oraz wskazała podstawę warunkującą jej dopuszczalność.

Sąd Okręgowy Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie wyrokiem z dnia 3 lutego 2010r. oddalił odwołanie wnioskodawczyni od decyzji ZUS Oddziału w R. z dnia 2 lipca 2009r. odmawiającej prawa do wcześniejszej emerytury.

Przypomnieć należy, że na podstawie art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS postępowanie o ponowne ustalenie prawa do świadczenia może być wszczęte w 2 przypadkach tj. przedłożenia nowych dowodów, którymi organ rentowy nie dysponował w poprzednim postępowaniu, oraz ujawnienia okoliczności istniejących przed wydaniem decyzji, a nie uwzględnionych przez organ rentowy.

Z analizy zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego wynika, że ZUS powziął wątpliwość co do wiarygodności zaświadczenia lekarskiego z dnia 25 sierpnia 1997r. o stanie zdrowia dziecka i w oparciu o przeprowadzone postępowanie tj. pozyskaną dokumentację lekarską i orzeczenie lekarza orzecznika ZUS dokonał odmiennej oceny dowodu, który stanowił podstawę przyznania emerytury. Organ rentowy nie wykazał okoliczności istniejących przed wydaniem decyzji rentowej, które miałyby wpływ na prawo do emerytury, tylko dokonał zbadania dołączonego do wniosku o emeryturę zaświadczenia lekarskiego.

Zatem nie do zaaprobowania jest sytuacja w której organ rentowy powołując się na treść art. 114 ust. 1 zmienia decyzję przyznającą uprzednio prawo do świadczenia, jedynie dlatego, że inaczej ocenił materiał dowodowy zebrany w poprzednim postępowaniu i w tym samym to postępowaniu oceniony.

Podkreślić też należy, że wykładnia art. 114 ust. 1 ustawy przyjęta w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2003 r. III UZP 5/03 (OSNP 2003, Nr 18, poz. 442) wyłączała pojmowanie jako nowych okoliczności odmiennej oceny zgromadzonych w sprawie dowodów.

W świetle tej uchwały nie jest dopuszczalne ponowne ustalenie prawa do świadczeń tylko z tej przyczyny, że organ rentowy w wyniku ponownej oceny dowodu uzna go za niewiarygodny lub poweźmie wątpliwości co do jego

wiarygodności i przeprowadzi postępowanie dowodowe w celu ponownego prowadzenia stwierdzonych tym dowodem okoliczności.

W rozpoznawanej sprawie jest niesporne, że podstawą wszczęcia ponownego postępowania było stwierdzenie, iż brak jest dokumentacji historii zdrowia D. S.w Szpitalu (...)w R. Poradni Pulmonologicznej (...) Przychodni (...)dla Dzieci ul. (...), na podstawie których lekarz prowadzący leczenie dziecka wystawił zaświadczenie z dnia 25 sierpnia 1997r. oraz fakt, że wnioskodawczyni nie przedłożyła dokumentacji leczenia w innych placówkach służby zdrowia mimo wezwań przez organ rentowy. Brak powyższych dokumentów nie pozwolił na ustalenie upośledzenia sprawności organizmu w stopniu wymagającym stałej opieki i pozwalającym zaliczyć je do chorób wymienionych w § 1 ust. 3 pkt 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 maja 1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki (Dz.U. nr 28 poz. 140 ze zm.).

Kwestią wymagającą rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie było ustalenie, czy wnioskodawczyni spełnia warunki konieczne by nadal mogła pobierać świadczenie emerytalne przyznane jej w 1997r. na podstawie powołanego powyżej rozporządzenia.

Według aktualnego orzecznictwa SN brak jest podstaw do ponownej oceny uprawnień do świadczenia przez organ rentowy, który ujawnił okoliczności, że przy wydaniu decyzji przyznającej prawo do świadczenia pominięta została kwestia spełnienia jednego z warunków do nabycia prawa.

Podkreślić też należy, że wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 15 września 2009 r. w sprawie Marii Moskal p-ko Polsce spowodował zmianę praktyki stosowania art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Wyrok ten rzutuje na ocenę przepisów dokonywaną przez Sąd Ubezpieczeń Społecznych, aby nie doprowadzić do naruszenia praw człowieka w podobnych sprawach.

Wykładnia art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach w zgodzie

z przepisami konwencyjnymi stanowiącymi podstawę wyroku w sprawie Marii Moskal znalazła potwierdzenie w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. wyrok z dnia 21 września 2010 r. III UK 94/09 czy też z dnia 24 marca 2011 r. I UK 317/10).

Dodatkowo zaznaczyć należy, że przepis art. 114 ust. 1a ustawy dodany ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. nr 121, poz. 1264) umożliwił organowi rentowemu ponowną ocenę stanu faktycznego określającego warunki przyznania prawa do świadczeń i możliwość naprawiania własnych niespodowodanych postępowaniem ubezpieczonych błędów polegających na ustaleniu prawa do świadczeń bez podstawy faktycznej.

Sąd Okręgowy wydając wyrok nie określił się jednoznacznie co do podstawy prawnej orzeczenia przyjmując treść art. 114 ustawy.

Z uzasadnienia wyroku wynika jednak, że prawo do świadczenia zostało ustalone błędną decyzją organu rentowego, a zatem Sąd uznał, że procedura jego weryfikacji nastąpiła w trybie art. 114 ust. 1 ustawy.

Skoro bowiem organ rentowy zakwestionował miarodajność dowodu na podstawie którego ustalił uprzednio prawo do świadczenia, a zatem uznał, że dowód ten nie dawał podstaw do ustalenia prawa do emerytury, to oznacza, że taka sytuacja odpowiada regulacji zawartej w art. 114 ust. 1a ustawy emerytalnej (por. post. SN z dnia 14 grudnia 2012 r. III UZ 33/12).

Taką też praktykę mającą podstawę prawną w art. 114 ust. 1a ustawy wykluczył Trybunał Konstytucyjny przyjmując, że jeżeli w trybie ponownej oceny uprawnień ujawniony zostanie błąd organu rentowego co do faktów niezawinionych przez ubezpieczonego, realizacja leżącego u podstaw ustanowienia art. 114 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach z FUS celu przywrócenia stanu zgodnego z prawem stanowi nieproporcjonalną ingerencję w prawo do zabezpieczenia społecznego, naruszającą zaufanie obywateli do państwa i stanowiącego przez nie prawa.

Wyrokiem z dnia 28 lutego 2012 r. K 5/11 Trybunału Konstytucyjnego przepis ten został uznany za niezgodny z art. 2 oraz z art. 67 ust. 1 Konstytucji.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd o utracalnym charakterze świadczenia emerytalnego w sytuacji, gdy ustąpi którakolwiek z przesłanek do dalszego pobierania świadczenia, ale zauważyć należy, że przepisy art. 101 pkt 1 i 134 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalno - rentowej nie stanowi podstawy prawnej ponownej oceny ustalenia przesłanek prawa do świadczenia w dacie jego przyznania.

Tymczasem organ rentowy dokonał weryfikacji świadczenia od daty jego przyznania, gdyż odmówił prawa do emerytury i uchylił decyzję ZUS z dnia 15 października 1997r. przyznającą prawo do emerytury.

Zatem wyżej wskazane przepisy na które powołuje się organ rentowy nie mogły stanowić podstawy prawnej decyzji weryfikującej uprawnienia wnioskodawczynie do emerytury.

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 lutego 2012 r. sygn. akt 5/11 ma zastosowanie do wnioskodawczynie, która nabyła prawo do emerytury, od dnia 1 września 1997 r., a następnie organ rentowy po upływie 15 lat ocenił odmiennie przedłożone dowody ustalając, że nie dawały one prawa do emerytury.

Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego o niekonstytucyjności normy prawa mają charakter konstytutywny w świetle art. 140 ust. 4 Konstytucji RP i oddziałują *ex tunc*. I tak w sferze uprawnień emerytalno - rentowych stwarzają nową rzeczywistość uprawnionych różną w stosunku do tej, która została prawomocnie ustalona na podstawie niekonstytucyjnego i uchylonego unormowania.

Przepis art. 190 ust. 4 Konstytucji dopuszcza więc wsteczne stosowanie nowego niewadliwego prawa do stanów faktycznych, które powstały pod rządami niezgodnego z Konstytucją prawa i wtedy się zakończyły.

Z wyżej przytoczonych względów skarga o wznowienie postępowania zasługuje na uwzględnienie stosownie do art. 412 § 2 kpc.

Z tego też względu Sąd Apelacyjny na zasadzie art. 386 § 1 kpc orzekł jak w sentencji wyroku.

(...)

1) (...)

2) (...)

3) (...)